

УДК 35.08.34.02;65.01

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.29>**С. А. Ратушний**аспірант кафедри публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету

ПРАВОВІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

У статті досліджуються правові основи взаємодії публічної влади та бізнесу в Україні, що є ключовим елементом для стабільного розвитку економіки та забезпечення правової визначеності у державі. Проаналізовано нормативно-правові акти, законодавчі ініціативи та механізми регулювання бізнес-середовища з боку державних органів. Зокрема, розглядаються питання державного регулювання підприємництва, що сприяє формуванню сприятливих умов для розвитку бізнес-середовища, а також правові інструменти, які гарантують захист прав і свобод підприємців, ефективну боротьбу з корупцією та забезпечення справедливої конкуренції.

Особливу увагу в статті приділено правовим підходам до регулювання взаємодії бізнесу з органами влади на різних рівнях, зокрема, акцентовано увагу на перевагах державно-приватного партнерства, що наразі швидкими темпами розвивається в Україні та успішно працює досить тривалий час за кордоном. Зазначено ключові аспекти державних програм підтримки підприємництва, спрямованих на сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, а також підтримку інновацій, експорту та національних виробників. Відмічено ряд нормативних документів, що спрямовані на розвиток та регулювання діяльності бізнесових структур.

Стаття також підкреслює важливість співпраці публічної влади та бізнесу для забезпечення сталого економічного розвитку, підвищення інвестиційної привабливості країни та розвитку правової держави. Визначено ряд проблем щодо взаємодії органів публічної влади та бізнесу на надано рекомендації автора включають пропозиції щодо їх вирішення, зокрема: поліпшення механізмів правового регулювання бізнес-середовища в Україні, спрощення процедур, підвищення прозорості та ефективності взаємодії між державою та підприємцями.

Мета статті полягає у дослідженні правових основ взаємодії публічної влади та бізнесу та обґрунтуванні вдосконалення нормативно-правових актів, що регулюють цей процес.

Ключові слова: нормативно-правові акти, законодавче забезпечення, взаємодія влади та бізнесу, публічне управління, підприємництво, державно-публічне партнерство.

Постановка проблеми. У сучасному світі взаємодія між публічною владою та бізнесом є ключовим фактором економічного розвитку, забезпечення стабільності та конкурентоспроможності держави. В Україні питання регулювання цієї взаємодії набуває особливої актуальності в умовах змінної економічної ситуації, реформ, європейської інтеграції та трансформації правових систем. Проблема права основ взаємодії публічної влади та бізнесу в Україні стосується не лише створення сприятливого правового

середовища для підприємництва, але й забезпечення балансу між державним контролем і свободою підприємницької діяльності. Однією з проблем, які потребують детального дослідження в рамках зазначеної тематики, є недосконалість законодавчої бази. Наявність численних прогалин і суперечностей у нормативно-правових актах; часті зміни в законодавстві; непрозорі процедури адміністрування; корупційні ризики приводять до зниження довіри бізнес-середовища до державних органів. Дослідження пра-

вових основ взаємодії публічної влади та бізнесу в Україні охоплює широкий спектр питань, від аналізу існуючих правових норм до розробки пропозицій щодо вдосконалення правового середовища для бізнесу. Вирішення зазначеної проблеми є важливим кроком для поліпшення інвестиційного клімату, розвитку економіки країни та забезпечення її інтеграції в міжнародну бізнес-спільноту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку взаємодії влади та бізнесу, а також вироблення заходів щодо вдосконалення цього процесу приділено увагу як зарубіжними вченими: Дж. Гэлбрейтом, М. Кейнсом, Р. Кембеллом, Макконеллом та іншими, так і вітчизняними науковцями: О. Амошою, В. Варнавським, М. Дерябіною, С. Павлюком, Т. Приходько та іншими. Наукові праці присвячені механізмам взаємодії, розвитку правової бази, особливостям сучасних форм взаємодії, стратегічним напрямкам розвитку співпраці влади та бізнесу та іншим досить актуальним питанням. Так, зокрема Пророчук М. [10]. розглядає сучасні форми взаємодії бізнесу та влади, а також механізми взаємодії влади та бізнесу, де серед інших виділяє також і правовий. Овчарук Е. [3] розкриває особливості механізмів взаємодії тріади: бізнес, влада, громадянське суспільство. Саламаха О. [11] досліджував стан нормативно-правового забезпечення взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні, обґрунтовуючи необхідність його вдосконалення. О. Сенишин, Н. Ільків, Є. Угольков [12], дослідили стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в часи динамічних змін. Матяж С.В. [2] в своїй праці визначає особливості взаємодії держави і бізнесу у сфері вирішення соціально-економічних проблем в Україні та визначає державу як важливого регулятора меценатської діяльності комерційних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Управління бізнес-середовищем в Україні регулюється численними нормативно-правовими актами, законодавчими ініціативами та механізмами, що забезпечують правову визначеність та створюють умови для розвитку підприємництва. Регулятор-

ний вплив держави на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності здійснюється через низку правових, економічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення стабільності та розвитку економічної системи, а також на забезпечення прав та інтересів споживачів, працівників та інших учасників ринку.

Роль держави щодо взаємодії публічної влади та бізнесу включає: нормативно-правове регулювання; податкове та фінансове регулювання; контроль та нагляд; міжнародне співробітництво та зовнішньоекономічну діяльність тощо. Крім того, державна політика щодо підтримки бізнесу включає створення умов для розвитку підприємництва через надання субсидій, грантів, пільгових кредитів, стимулювання інвестицій та інновацій. Особливо це стосується малих і середніх підприємств, які часто мають труднощі у доступі до фінансових ресурсів.

Ряд науковців [3, 10, 12] розглядають механізми взаємодії влади та бізнесу, в тому числі і правовий механізм, який ґрунтується на системі законодавчих, нормативних і правових актів, які регулюють умови ведення підприємницької діяльності, а також визначають права та обов'язки як держави, так і суб'єктів бізнесу. В цілому правові механізми публічного управління включають прийняття законодавчих, нормативно-правових актів, постанов та розпоряджень органів публічної влади, спрямованих на практичну реалізацію ефективної взаємодії цих органів з інститутами громадянського суспільства, з метою здійснення управління безпосередньо шляхом прийняття конкретних політико-управлінських рішень; оформлення прийнятих рішень; організації виконання таких рішень; контролю і оцінці виконання рішень тощо.

Серед сучасних механізмів взаємодії публічної влади, приватного бізнесу та громадянського суспільства, досить ефективним виступає механізм державно-приватного партнерства. В його основу закладено переваги як державного, так і ринкового регулювання економіки та соціальної сфери. Це форма взаємодії між державними органами та структурами бізнесу, яка передбачає спільну реалізацію

проектів, що мають суспільну користь, стратегічне і взаємовигідне підґрунтя поєднання ресурсів. В Україні діяльність у рамках державно-приватного партнерства регулюється Законом України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 № 2404-VI [4], прийняття якого сприяло розвитку інфраструктури, залученню інвестицій та підвищенню ефективності використання державних ресурсів через співпрацю з приватним сектором, який може брати на себе значну частину фінансового навантаження, що допомагає зменшити тиск на державний бюджет. Через партнерство з приватними компаніями державні органи мають можливість отримувати новітні технології, досвід і ресурси для розвитку інфраструктури (дороги, мости, школи, лікарні тощо), що сприяє покращенню якості цих послуг для громадян [10].

В умовах повномасштабної російської збройної агресії проти України бізнес виступає важливим партнером держави у вирішенні питань обороноздатності країни, підтримки розвитку економічної та соціальної сфери. Відтак, органи публічної влади зацікавлені у формуванні відповідних інструментів комунікації у сприянні розвитку бізнесу, у тому числі й соціально відповідального бізнесу. Про це зазначено у «Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року», яка була прийнята у 2020 році урядом України. Метою Концепції стало створення нормативно-правової бази та здійснення заходів для впровадження міжнародних стандартів ведення соціально відповідального бізнесу в діяльність суб'єктів господарської діяльності для забезпечення сталого розвитку України та підвищення суспільного добробуту [1].

Законодавство постає правовою основою організації публічного управління, а розробка та юридичне закріплення норм (правил) поведінки суб'єктів публічно-управлінських відносин, встановлення вимог до форм правового регулювання надає публічному управлінню внутрішньої узгодженості, яка забезпечується своєчасністю їх прийняття та належними умовами

застосування. Основними регуляторними актами є Конституція України, Цивільний та Податковий кодекси, Закони України, Постанови та Розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, стратегічні плани та цільові комплексні програми організацій приватного сектору, а також інститутів громадянського суспільства. Наразі прийнято значну кількість нормативних документів, що спрямовані на розвиток та регулювання діяльності бізнесових структур, серед яких можна виділити наступні:

- Закон України «Про державно-приватне партнерство» № 2404-VI від 01.07.2010 р., визначає організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі [4];

- Закон України «Про концесію» №155-IX від 03.10.2019 р., визначає правові, фінансові та організаційні засади реалізації проектів, що здійснюються на умовах концесії, з метою модернізації інфраструктури та підвищення якості суспільно значущих послуг [5];

- Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» № 4618-VI від 22.03.2012 р., визначає правові та економічні засади державної політики у сфері підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва [6];

- Закон України «Про публічні закупівлі» №922-VIII від 25.12.2015 р., визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад. Метою цього Закону є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції [7];

- Закон України «Про електронну комерцію» №675-VIII від 03.09.2015 р., визначає організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції

в Україні, встановлює порядок вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-комунікаційних систем та визначає права і обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції [8];

- Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII від 18.09.1991 р. Цей нормативно-правовий акт сприяє залученню інвестицій в країну, визначаючи правові основи для інвесторів, порядок отримання дозволів та пільгових умов для інвестування [9].

Крім нормативно-правових актів, що регулюють взаємодію влади та бізнесу в Україні, існує низка державних програм підтримки підприємництва, спрямованих на сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, а також підтримку інновацій, експорту та національних виробників. Особливо такі програми є актуальними в часи воєнного стану, спричиненого повномасштабною військовою агресією зі сторони росії. Серед згаданих програм можна виділити Програму підтримки малого та середнього бізнесу, що включає: фінансову підтримку: кредити з пільговими ставками для малих і середніх підприємств; гранти та субсидії: для підтримки інноваційних проектів, стартапів, експортних ініціатив та підприємств, які займаються енергозбереженням; навчання та консультації: бізнес-інкубатори, акселератори та тренінги для підприємців.

Для формування сприятливих умов і розвитку в Україні громадської ініціативи та самоорганізації, створення та функціонування інститутів громадянського суспільства, налагодження партнерської взаємодії між ними та органами державної влади, органами місцевого самоврядування розроблено і впроваджено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки. Відтак вдосконалення потребують концептуальні візії стратегічного напрямку взаємодії бізнесу, громадських організацій та держави у часи динамічних змін. Як зазначають науковці [12] необхідним є створення умов для розвитку партнерства між бізнесом, громадськими організаціями та державою, розвиток корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, залучення громадських організа-

цій до ухвалення рішень, що стосуються інтересів суспільства. Доцільно розробити ефективні механізми взаємодії бізнесу, громадських організацій та держави. Ці механізми повинні забезпечувати прозорість, підзвітність та ефективність співпраці.

Незважаючи на досить широку нормативно-правову базу, що визначає державну підтримку розвитку бізнесу, у дослідженнях Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України зазначено, що нормативно-правова основа регулювання відносин державно-приватного партнерства в Україні є ускладненою та забюрократизованою, що створює певні перепони для ефективного використання цього механізму.

Отже, можна зазначити ряд проблем в рамках нормативно-правового забезпечення взаємодії влади та бізнесу, які негативно впливають на розвиток підприємництва в Україні і потребують вирішення. Зокрема це недосконалість законодавчої бази, що проявляється через наявність численних прогалин і суперечностей у нормативно-правових актах, які регулюють відносини між бізнесом та державою, що створює правову невизначеність і ускладнює ведення підприємницької діяльності. Варто зауважити на часті зміни в законодавстві, непрозорі процедури адміністрування, а також наявність «сірих» зон у правовому полі, що призводять до корупційних ризиків і зниження довіри до державних органів. Крім того, можна відмітити невизначеність і непослідовність законодавства, тобто неочікувані зміни в податковому та корпоративному законодавстві створюють невизначеність для підприємців, оскільки нові правила можуть несподівано змінювати умови ведення бізнесу. Разом з тим різні нормативно-правові акти, що регулюють одну і ту ж сферу, можуть суперечити один одному або бути неузгодженими, що ускладнює їх застосування та порушує правову визначеність.

Щодо правової бази, можемо також виділити проблему неоднозначності трактувань положень чинного законодавства. Багато положень законодавства мають розпливчасті формулювання, що дає мож-

ливість чиновникам і суддям трактувати їх по-різному. Це призводить до адміністративного свавілля та зловживань. Відтак, виникає необхідність адаптації вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів, адже українське законодавство інколи не відповідає міжнародним стандартам, що ускладнює інтеграцію бізнесу на світові ринки або взаємодію з міжнародними партнерами.

Не останнє місце серед проблем щодо розвитку підприємництва в Україні займає корупційна складова. Низький рівень довіри до інститутів публічної влади та порушення прав підприємців через корупційні практики є одними з основних бар'єрів для розвитку бізнесу в Україні. Наявність корупційних ризиків у системі адміністрування бізнесу та непередбачуваність правових наслідків для підприємців ускладнюють бізнес-середовище. Корупційні практики в державних органах можуть призводити до того, що бізнес не може отримати необхідні послуги без додаткових «платежів» або через непрозорі механізми взаємодії з державними органами.

Серед шляхів вирішення зазначених проблем пропонуємо наступне:

- впровадження електронних систем для взаємодії з органами влади, спрощення реєстраційних процедур та дозвільних процесів;
- створення прозорих механізмів для бізнесу, підвищення відповідальності державних службовців;
- зміцнення системи реєстрації прав на власність та інтелектуальну власність;
- поступове приведення українських норм до міжнародних стандартів для полегшення інтеграції бізнесу;
- запровадження спеціальних податкових пільг, грантів та фінансування для підприємств на ранніх етапах розвитку.

Загалом, проблема ефективної взаємодії публічної влади і бізнесу в Україні потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, зменшення бюрократії, боротьбу з корупцією та створення стабільного правового середовища.

Висновки та пропозиції. Досліджуючи нормативно-правову базу, що спря-

мована на взаємодію органів влади та бізнесу можна зазначити, що наразі чинне вітчизняне законодавство сприяє формуванню сприятливих умов для розвитку бізнес-середовища, а правові інструменти гарантують захист прав і свобод підприємців, ефективну боротьбу з корупцією та забезпечення справедливої конкуренції.

Разом з тим, можна визначити ряд проблем щодо правового механізму взаємодії бізнесу та влади, що негативно впливає на розвиток підприємництва в Україні, серед яких можна виділити: недосконалість законодавчої бази; часті та непередбачувані зміни в законодавстві; невизначеність і непослідовність законодавства; суперечливість норм законодавства тощо. Варто виділити серед проблем підприємництва розвитку корупційну складову, що тягне за собою низький рівень довіри до інститутів публічної влади та порушення прав підприємців. Запропоновано шляхи вирішення зазначених проблем, як то: створення прозорих механізмів для бізнесу; поступове приведення українських норм до міжнародних стандартів для полегшення інтеграції бізнесу тощо.

Список використаної літератури:

1. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>
2. Матяж С.В. Особливості взаємодії держави і бізнесу у сфері вирішення соціально-економічних проблем в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2014, Вип. 2(106). С. 104–111.
3. Овчарук Е. Особливості сучасних механізмів взаємодії публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. Вип. 3(63, 2022.). С. 89–95.
4. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
5. Про концесію : Закон України від 03.10.2019 р. № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text>

6. Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 р., №4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>
7. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р., № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
8. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
9. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
10. Пророчук М.В. Механізми взаємодії влади та бізнесу у сфері інфраструктури. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* Том 31 (70) № 4, 2020. С. 126–133.
11. Саламаха О.І. Нормативно-правові основи взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід.* № 24, 2024. С. 188–192.
12. Сенишин О.С., Ільків Н.В., Угольков Є.О. Стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в часи динамічних змін. *Економіка та суспільство.* Вип № 3, 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3042/2963> (дата звернення 24.12.2024).

Ratushnyi S. Legal basis of interaction between public authority and business in Ukraine

The article examines the legal foundations of interaction between public authorities and business in Ukraine, which is a key element for the stable development of the economy and ensuring legal certainty in the state. The regulatory acts, legislative initiatives and mechanisms for regulating the business environment by state bodies are analyzed. In particular, the issues of state regulation of entrepreneurship are considered, which contributes to the formation of favorable conditions for the development of the business environment, as well as legal instruments that guarantee the protection of the rights and freedoms of entrepreneurs, the effective fight against corruption and ensuring fair competition. The article pays special attention to legal approaches to regulating the interaction of business with authorities at various levels, in particular, it focuses on the advantages of public-private partnership, which is currently developing rapidly in Ukraine and has been successfully operating abroad for a long time. The key aspects of state programs to support entrepreneurship aimed at promoting the development of small and medium-sized businesses, as well as supporting innovations, exports and national producers are indicated. A number of regulatory documents aimed at the development and regulation of the activities of business structures are noted.

The article also emphasizes the importance of cooperation between public authorities and business to ensure sustainable economic development, increase the country's investment attractiveness and the development of the rule of law. A number of problems regarding the interaction of public authorities and business are identified. The author's recommendations include proposals for their solution, in particular: improving the mechanisms of legal regulation of the business environment in Ukraine, simplifying procedures, increasing transparency and efficiency of interaction between the state and entrepreneurs.

The purpose of the article is to study the legal foundations of interaction between public authorities and business and to justify the improvement of regulatory and legal acts regulating this process.

Key words: *regulatory and legal acts, legislative support, interaction of authorities and business, public administration, entrepreneurship, state-public partnership.*